

Ders : 187**Konu : KONUŞMA ÂDÂBI**

KONUŞUYORUZ AMA ...

İnsanları hayvanlardan ayıran en önemli özelliklerden biri de konuşmadır. Yüce Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

خَلَقَ الْإِنْسَانَ * عَلَّمَهُ الْبَيَانَ *

“(Rahmân), insanı yarattı ve ona beyanı (açıklamayı) öğretti”¹

Bir insanın konuşmasından, onun kültür seviyesi kolayca anlaşılabilir.

Konuşma, aynı zamanda insanların birbiriyle iletişim kurmaları için en önemli araçtır. İnsanların birbirine dost veya düşman olmalarında da konuşmanın rolü büyüktür. İyi konuşmak, güzel sözlü olmak dostlukları; kötü konuşmak, çirkin sözlü olmak düşmanlıkları artırır.

İnsanların kalpleri ancak tatlı ve güzel sözlerle kazanılabilir.

Hayvanlar koklaşa koklaşa, insanlar konuşa konuşa anlaşılır. Eğer bir insan, güzel söz söyleyip, maksadını güzel anlatabiliyorsa; insanların kalplerini kazanabilir ve onları etkiler. Kur’ân-ı Kerim’de;

وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا *

“Kullarıma söyle, sözün en güzelini söylesinler, sonra şeytan aralarını bozar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır”² buyurulmaktadır.

Eğer bir insan, konuşmasına dikkat etmiyor, ağzından çıkan sözlere önem vermiyorsa, insanların nefretini kazanır, insanları kendisinden uzaklaştırır. Hatta insanlar onun anlattıklarından nefret etmeye başlarlar. Cenâb-ı Hakk:

وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا

“İnsanlara güzel söyleyin”³ buyurmaktadır. Konuşurken şunlara dikkat etmek gerekir:

GEREKTİĞİ ZAMAN KONUŞMAK

Bir insanın lüzumsuz yere konuşmaması, konuşmuş olmak için konuşmaması gerekir.

1 Rahmân sûresi, 3-4. âyetler

2 İsrâ sûresi, 53. âyet

3 Bakara sûresi 83. âyet

“Mânâsız sözden horoz sesi daha güzel gelir. Hiç olmazsa o, mânâsını bilmese de öteceği zamanı bilir.” (Nabi)

GEREKEN YERDE KONUŞMAK

Her yerde konuşmamak, diline sahip olmak gerekir. Çünkü bir Müslüman, “neyi, nerede, nasıl” konuşacağını bilen insandır. Nerede, ne konuşacağını bilmeyen insan sıkıntıya düşer. Atalarımız ne güzel söylemişler:

“İnsan dinlemekle akıllanır, konuşmakla pişman olur.”

**“Niçin göz iki, ağız tek,
Çok görüp, az söylemek gerek”**

GEREKTİĞİ KADAR KONUŞMAK

Gereğinden fazla konuşmak, sözü lüzumsuz yere uzatmak insanlara bıkkınlık verir.

**“Pişmiş halinden hiç anlar mı ham,
Sözü kısa kesmek lâzım vesselâm.**

(Mevlânâ)

Gerektiği kadar konuşmak gibi, gereken şekilde ve seviyede konuşmak da önemlidir. İnsanların anlamadığı kelimelerle ve üslûpla konuşmak faydalı değil, zararlıdır. İnancı olmayan bir insana namazın güzelliklerini anlatmak akılcı bir davranış değildir.

Özellikle de telefon konuşmalarını gereksiz yere uzatmamak, selam vererek başlamak ve kendimizi tanıtmak konuşma âdâbındandır.

DEVAMLILIK HAK VE DOĞRU OLANI SÖYLEMEK

Cenâb-ı Hakk; Kur’ân-ı Kerim’de:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا

“Ey imân edenler! Allah’tan korkun ve doğru söz söyleyin”⁴ buyurmaktadır.

Hak sözün her zaman tesir gücü ve güzel sonucu vardır. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ

“Doğru sözlülük iyiliğe götürür; iyilik de cennete götürür...”⁵

Bunun için hak sözü söylemek, ama bunu nerede söyleyeceğini de iyi bilmek gerekir.

⁴ Ahzâb sûresi, 70. âyet

⁵ Riyâzû’s-Sâlihîn, C.1, sh. 86

“Her söylediğin doğru olmalı, fakat her doğruyu her yerde söylemek senin hakkın değildir.”(Bediüzzaman)

İNSANLARA MAKAM VE RÜTBELERİNE GÖRE HİTAP ETMEK

Konuşmalarda edep, saygı ve sevgi sınırlarının korunması esastır. İnsanların kalbine giden yol edep, saygı ve sevgiden geçer. Bu yolları terk eden, kalplere ulaşamaz. Bir müslüman, kime nasıl hitap edeceğini bilmelidir. Âyet-i Kerime’de:

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ

“(Resulüm) *Sen Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et!..*”⁶ buyurulmaktadır.

Bu konuda şunlara dikkat etmek gerekir:

- Her ne şekilde olursa olsun insanlara lakap takmamak,
- İsmi bilmediğiniz insanlara “Hey, Efendi, Yahu kardeşim!” gibi tabirleri kullanmamak. Kişinin durumuna göre “Beyefendi!, Hanımefendi!, Oğlum!, Kızım, Kardeşim, Abi, Abla” gibi tabirler kullanmak.
- Büyüklere ve yaşlılara “Siz” diye hitap etmek. Küçüklere, aileden olanlara ve çok samimi olan arkadaşlara “Sen” diye hitap edilebilir.
- Büyük olsun, küçük olsun, insanları kaba kelimelerle çağdırmamak (Hey baksana!, Hey bana bak!, Hey sana söylüyorum!.... gibi)
- Büyük olsun, küçük olsun, birinden bir şey istenirken “lütfen” demek,
- İnsanlara teşekkür etmeyi ihmal etmemek.

İNSANLARA AŞAĞILAYARAK VEYA HAKARET EDEREK KONUŞMAMAK

Başkasını küçük gören, küçük görülür. İnsanları küçük görmek, yani küçümsemek şeytanın tuzağıdır. Şeytan, Hz.Âdemi küçümsemiş ve secde emrine karşı gelmişti.

Cenâb-ı Hakk, Kurân-ı Kerîm’de:

وَهْدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ

“Sözün güzeline ve Allah’ın yoluna irşad ediniz..”⁷ buyurmaktadır. Başkasına hakaret eden hakarete uğrar. Çünkü;

“Sözünü tartmayan cevabından incinir” (Sâdî)

Hız.Ali (r.a.) şöyle buyurmaktadır:

“Ayıbın büyüğü, aynısı sende varken başkasını ayıplamandır.”

⁶ Nahl sûresi, 125. âyet

⁷ Hacc sûresi, 24. âyet

İnsanları aşağılamak, hakaret etmek söz, yazı veya işaretle olur. Hakaret, hakaret edenin derecesini gösterir.

“Kişinin kıymeti dilinin altında ve kaleminin ucunda gizlidir. Onu söz ve yazı ile açığa vurur.”

(Ali Fuat Başgil)

Eğer karşımızdaki insanı ikaz etmek, yanlışını hatırlatmak istiyorsak, ona hakaret ederek bunu gerçekleştiremeyiz. Çünkü;

“Ne söyleyeyim? diye başta düşünmek, niçin söyledim? diye sonunda pişman olmaktan iyidir.” (Sâdî)

BAŞKASININ SÖZÜNÜ KESMEMEK

İnsanlara değer vermenin bir ölçüsü de onları dinlemektir. Başkasının sözünü lüzumsuz yere kesmemek konuşma âdâbındandır.

Bu sebepten dolayı insanların sözünü gereksiz yere kesmemek gerekir. Aksi bir davranış hakaret sayılır. Unutmamak gerekir ki: Dudaklar dilin kilididir. Bu kilidi lüzumsuz yere açmak, felâkete dâvetiyedir.

KONUŞURKEN KABA TABİRLER KULLANMAMAK

Konuşmalarında kaba kelimeler kullanmak hiçbir müslümana yakışmaz. Çünkü;

“Dilin müşterisi kulaktır.” (Sultan Veled)

Eğer dil kötü satış yaparsa, müşterisiz kalır.

“Söylenen her söz içinden çıktığı kalbin kılığını üzerinde taşır.” (Ataullah İskenderî)

Nâziklik ve incelik iki güzelliştir, iki mücevherdir. Bunlar, insanın derecesini ortaya koyar. Kabalık ise hamlıktan kaynaklanan bir davranıştır. Kişinin derekesini ortaya koyar!

YALDIZLI VE BOŞ SÖZLERDEN SAKINMAK

Söylediğine inanmayan etkili olamaz. Çünkü konuşulan şeylerin etkisi, konuşanın inancıyla ilgilidir.

“Konuşanlar kalpten çıkarsa kalbe girer, ama dilden çıkarsa kulağı aşamaz.” (Atasözü)

Ayrıca söylenen sözün faydalı söz olabilmesi için, başkalarına yol göstermesi gerekir. Yusuf Has Hacib: *“Sözün gözsüzlere göz olsun”* demektedir.

BAŞKALARINI GÜLDÜRMEK İÇİN, ALLAH VE RESÛLÜNÜN HOŞLANMADIĞI SÖZLERİ SÖYLEMEMEK

Çirkin sözler, alaylı ifadeler, küçültücü taklit ve başkalarının hatalarını, kusurlarını eğlence konusu yapmak yanlıştır. Çünkü Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

“Ya hayır söylemek, ya da susmak”⁸ her müslümanın uyması gereken bir emirdir.

YÜKSEK SESLE (BAĞIRARAK) KONUŞMAMAK

Konuşurken gereksiz yere bağırarak, konuşma âdâbına terstir. Aynı zamanda insanları tedirgin eder ve uzaklaştırır. Çünkü güzellikler bağırarak anlatılamaz. Gereksiz yere öfke ise nefsin tuzağıdır.

BİR TOPLULUKTA GİZLİCE KONUŞMAMAK

Bir topluluk içinde gereksiz yere fısıltı ile konuşmak, oradakileri üzer ve şüpheye sevk eder. Bu sebepten dolayı dinimizde, bir toplulukta bulunurken gizlice konuşmak câiz görülmemiştir.

Kur’ân-ı Kerim’de:

إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزَنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

“Gizlice konuşmalar şeytandandır, imân edenleri bununla üzmemek ister. Hâlbuki Allah, izin vermedikçe şeytan onlara hiçbir zarar verecek değildir. Öyleyse müminler yalnız Allah’a tevekkül etsinler.”⁹ buyurulmaktadır.

Alınacak Dersler:

- 1- Dili, müslümana yakışmayan söz ve lakırdılardan muhafaza etmek gerekir.
- 2- Konuşacaksa, gerekli yerde ve gerektiği kadar konuşmalıyız.
- 3- Her konuştuğumuz doğru olmalı, ama her doğruyu illa da bizim söylememiz gerekmez.
- 4- Konuşurken yapmacıklıktan ve argodan sakınmalıyız.
- 5- Ağızdan çıkan her sözün bizi mahkum edeceğini bilerek hareket etmeliyiz.

Tavsiyeler:

- 1- Evimizde, toplumda ve toplantılarda yaptığımız konuşmaların bir muhasebesini yapalım. Yanlışlarımız varsa onları tek tek yazalım ve düzeltmeye çalışalım.
- 2- Resûlullah (s.a.v.)’in “Doğru sözlülük iyiliğe götürür...” hadisini mânâsıyla ezberleyelim.

⁸ Buhârî, Edeb 31

⁹ Mücâdele sûresi, 10. âyet